

EVENEMENTEN

Na een zeer geslaagde en overtekende excursie naar Enschede en een "intiem" bezoek aan Alkmaar richten we de blik op het najaarsprogramma.

Allereerst is daar het veelzijdige bezoek aan **Leiden op vrijdag 23 oktober** waarover elders uitgebreide informatie met opgave-mogelijkheid.

Aankankelijk was op 14 november een bezoek aan het Drents Museum voorgenomen - zoals in de vorige nieuwsbrief vermeld - om de tentoonstelling met Art Nouveau en Art Deco kunstnijverheid uit België te bewonderen. Dat dit zeer snel na Leiden was geprogrammeerd komt omdat we het voornemen hadden zowel in Leiden als Assen in twee lezingen een statutenwijziging in een ALV te behandelen. Dat moet statutair binnen vier weken. De voorbereiding van de wijziging is echter vertraagd onder meer omdat de overheid regelgeving verandert die van invloed kan zijn. Daarom heeft het bestuur besloten het bezoek aan **Assen op te schuiven naar zaterdag 16 januari 2010**. Conservator Jan Jaap Heij, die de tentoonstelling samenstelde, zal dan een inleiding verzorgen. Mogelijk komt er nog een ander onderwerp aan de orde. Pièce de résistance is de uitreiking van de scriptieprijs voor masterstudenten met een presentatie van de scriptie door de winnaar.

Voor het voorgenomen bezoek aan het **RKD** het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie bestaat blijkens een peiling een overweldigende belangstelling. Dit zal in maart 2010 plaatsvinden waarbij ook het neusje van de zalm van de rond 1900 collec-

tie van de belendende Koninklijke Bibliotheek bekeken zal worden.

Tenslotte melden we u alvast dat we het plan hebben **najaar 2010 naar Vlaanderen** een reisje te organiseren, waarschijnlijk met SRC als reisorganisatie.

Veelzijdig bezoek aan Leiden op 23 oktober

Zoals reeds aangekondigd brengen we op vrijdag 23 oktober 2009 een bezoek aan Leiden met een zeer afwisselend programma.

We starten in de Oud-katholieke kerk van de architect Bernard Buurman, ingewijd in 1926. De wanden zijn in 1931 volledig bedekt met muurschilderingen door de bekende veelzijdige kunstenaar en vormgever Chris Lebeau (1878-1945). Van hem heeft het Drents Museum een prachtig kamerscherm in de collectie, afgebeeld in het vorige Journaal. Merkwaardig is dat Lebeau de opdracht kreeg hoewel hij zich religieus-anarcho-communist noemde. De pastoor kon zijn gedachten over een nieuwe maatschappelijke wereldorde echter wel waarderen. Het is bijna niet te begrijpen maar vanwege de kerk liet men Lebeau praktisch vrij, al moest Christus wel de dominerende figuur zijn. Er bestond duidelijk een groot wederzijds vertrouwen. Tussen de paar honderd mense-

(Vervolg op pagina 2)

BELANGRIJKE DATA

- vrijdag 23 oktober 2009: bezoek aan Leiden. Opgave uiterlijk 7 oktober.
- zaterdag 16 januari 2010: Bezoek aan het Drents Museum/Art Nouveau en Art Deco uit België
- maart 2010: bezoek aan RKD en Koninklijke Bibliotheek

SCRIPTIEPRIJS: OPROEP

Zoals bekend gemaakt heeft de VVNK een jaar geleden een scriptieprijs voor masterstudenten in de beeldende kunst ingesteld. De sluitingstermijn hiervoor is

1 oktober 2009

Studenten dienen dus snel te zijn met hun inzending. Zegt het voort! Alle informatie is te vinden op

www.vvnk.nl.

Voor de goede orde: voor andere prestaties zijn ook bijdragen mogelijk uit het Fonds studie en publicatie, zie eveneens de website.

INHOUDSOPGAVE

- Evenementen: programmering (pag 1)
- Bezoek Leiden 23-10-2009 (pag 1)
- Scriptieprijs: oproep (pag 1)
- Herinneringen aan mijn grootvader Chris Lebeau (1878 -1945) (pag 3)
- Muurschilderingen Chris Lebeau in Leidse kerk (pag 4)
- In memoriam Hans Moulijn 19 maart 1938 - 4 juli 2009 (pag 5)
- Boekaankondiging: Van Doesburg and the International Avant-Garde (pag 6)
- Boekpresentatie: Amsterdamse Interieurs (pag 8)
- Tentoonstellingsagenda (pag 9)

(Vervolg van pagina 1)

lijke figuren kan men ook Gandhi en Lenin ontwaren. Slechts weinigen zijn van het bestaan van deze unieke schilderijen in heel speciale kleuren op de hoogte. Elders in deze nieuwsbrief treft u, mede ter voorbereiding op het bezoek, een uitgebreide toelichting van Jaap Bakum op de muurschilderingen aan. Ons lid Dé Reijne, kleinzoon van Lebeau, introduceert in een andere bijdrage zijn grootvader en vertelt zijn herinneringen. Hij zal aanwezig zijn evenals de dochter van de pastoor tijdens de bouw.

Vervolgens wandelen we naar het centrum voor de gezamenlijke lunch. Daarna maken we in groepjes een wandeling door de binnenstad langs onder meer fraaie (winkel)panelen in Art Nouveau en Art Deco stijl. Dat gebeurt onder leiding van ons lid Anne van Ardenne c.s., kunsthistorica.

De dag wordt afgesloten met een bezoek aan Stedelijk Museum de Lakenhal waar men ons met open armen wil ontvangen. Er is daar een grote tentoonstelling over de kunstenaar Theo van Doesburg (1883-1931) en zijn invloed op de internationale avant-garde. Dit in samenwerking met Tate Modern in Londen waar de tentoonstelling daarna heen gaat. Van Doesburg richtte in 1917 in Leiden het tijdschrift "De Stijl" op en was een groot promotor van die beweging die o.a. veel invloed op de architectuur had. U begrijpt dat de VVNK 1900 zich deze expositie niet wil laten ontgaan. De conservator Doris Wintgens Hötte, die de expositie samenstelde, zal daar een inleiding houden in de "Grote Pers": een prachtige oude zaal. Van haar hand is het boek "Dageraad van de moderne kunst", een overzicht van het kunstklimaat in Leiden en omgeving in de periode 1890-1940, uit 1999, Waanders, uitverkocht. Tevens is zij met Gladys Fabre redacteur van de publicatie die ter gelegenheid van de tentoonstelling verschijnt en waarover elders een boekaankondiging is te vinden.

Kosten en opgave

De kosten bedragen € 25, voor introducés € 28, inclusief een toeslag van € 6 voor de Lakenhal wegens de tentoonstelling - ook voor Museumkaart-houders - die waarschijnlijk centraal zal worden geïnd en betaald. Toegang Lakenhal zonder Museumkaart € 4. In het bedrag voor dit evenement is onder andere begrepen een bijdrage voor het onderhoud van de kerk en een consumptie in de Lakenhal.

Het bedrag kan bij aankomst in de kerk worden betaald.

Aan het aantal deelnemers is geen limiet verbonden zodat u er van uit kunt gaan dat u geplaatst bent. Wel kunnen maar 40 personen aan de stadswandeling deelnemen, zodat bij onverhoopt meer deelnemers een aantal op eigen gelegenheid zal wandelen.

De opgavestroom - zie elders - dient uiterlijk **7 oktober** verzonden te worden.

Voor informatie -niet voor opgave- kunt u zich tot die datum wenden tot Reinier Dozy, tel. 071-888 6949, daarna tot Thea de Hilster: 0299-432 522 (ook voor onverhoopte

Programma Leiden, 23-10-2009

10.30	ontvangst in de kerk inschrijven en koffie
11.05 (15 min)	introductie de kosteres wijst op attentiepunten wat is Oud-katholiek?
11.20 (45 min)	individueel bekijken kerk
12.05 (15 min)	vertrek wandelen naar Buddha in centrum voor de lunch (700 m)
12.20 (60 min)	lunch
13.20 (60 min)	start stadswandeling in groepen, eindigt bij de Lakenhal
14.20	aankomst Lakenhal
14.30 (35 min)	inleiding conservator
15.05	individueel tentoonstelling bekijken en consumptie

afmelding). Op de dag zelf is Reinier bereikbaar op 06 2650 0194.

Praktische informatie

Dit evenement vindt op vrijdag en niet op zaterdag plaats wegens drukte op die dag in het centrum door de markt en omdat de inleiding in de Lakenhal dan niet mogelijk is.

Het zal duidelijk zijn dat men goed ter been moet zijn en dat adequate regenkleding vereist is.

U kunt het startpunt **de kerk** is het gemakkelijkste bereiken door naar het station Leiden Lammenschans te reizen. Vanaf Utrecht CS gaat daar een rechtstreekse trein heen die 9.56 uur vertrekt en 10.33 uur op de Lammenschans aankomt. Vandaar is het hooguit een kwartier

(Vervolg op pagina 3)

(Vervolg van pagina 2)

lopen, zie het kaartje (een geschikte bus is er niet). Mocht u in Leiden Centraal aankomen dan vertrekt vandaar om 10.22 uur de trein richting Utrecht die al om 10.27 op Lammenschans aankomt. Van CS gaan ook de bussen 12, 32, 45 en 11 richting de kerk. Als u uitstapt halte Leliestraat is het 7 minuten lopen, zie kaartje.

Denkt u er aan dat op vrijdag "vrij reizen" niet geldt, maar wel na 9 uur gereduceerd kan worden gereisd. Leiden Centraal en Leiden Lammenschans zijn qua kosten hetzelfde zodat u bv uit Utrecht komend een retour naar Leiden zou kunnen nemen en op Lammenschans uitstappen en op Centraal instappen.

Gratis parkeren is mogelijk in de woonwijk bij de kerk. Vanaf de Lakenhal kan men dan terug lopen of met de bus nrs. 13, 32, 45 die in de Steenstraat bij de bioscoop vertrekken, uitstappen halte Leliestraat. Totale reis inclusief lopen circa een kwartier.

Adressen

Oud-katholieke kerk: Cronesteinkade 2 2313 GX Leiden, op de hoek met de Zoeterwoudse Singel.

Lunch in Buddha Botermarkt 20 (of wellicht in Einstein Nieuwe Rijn 19).

Lakenhal Oude Singel 28-32.

HERINNERINGEN AAN MIJN GROOTVADER CHRIS LEBEAU (1878 -1945)

Dé Reijne

De secretaris heeft me gevraagd een paar herinneringen op te schrijven aan mijn grootvader Chris Lebeau. Ik ben van 1947 en hij overleed in Dachau op 2 april 1945. Herinneringen zijn dan ook indirect en zijn gefundeerd op verhalen en op objecten in mijn ouderlijk huis in Den Haag, met priemende portretten aan de muur en grote vazen waarin nooit bloemen mochten staan. De kunstenaar werd Beautje genoemd en gaandeweg de herdenkingen op de vierde mei werd me duidelijk wat verzet in de oorlog inhield en dat mijn grootvader niet alleen een productief kunstenaar was geweest. Een paar keer kwamen kunstcritici (Hartman, Voskuil) van dagbladen ter linkerzijde op bezoek om met mijn moeder over zijn werk en leven te praten. Ook Lenie Lebeau vertelde vaak over de tekenvaardigheid van haar oom Chris en verwachtte te veel van mijn eerste krabbels. Ik bezocht haar kleine, privé Montessori-kleuterschool in de Pippingstraat. Lenie was actief geweest in de NBAS, de Nederlandsche Bond van Abstinente Studeerenden, in 1941 opgeheven door de Bezetter.

Voorjaar 1961 (!) kwam uit de Bondsrepubliek het bericht dat er stoffelijke resten waren geïdentificeerd en op 9 december is Lebeau met militaire eer herbegraven op Ereveld Loenen. Hij moet zich bij dit eerbetoon omgedraaid hebben in zijn kist, maar de woorden van de publicist en Duitslandkenner Nico Rost ('Goethe in Dachau') aan zijn groeve maakten veel goed. Rost had hem in zijn laatste dagen verzorgd in het ziekenkwartier (Revier) en liet een dodenmasker maken. Hij omschreef Lebeau als een anarchist van de oude stempel, "consequent in alles wat hij ondernam", met "een vurige wil om [ná Dachau, DR] nog mee te bouwen aan een menswaardiger wereld" * . Deze herbegraving maakte op mij diepe indruk. Veertig jaar later liep ik dan ook zonder omwegen vanaf de centrale kapel op de begraafplaats naar zijn rustplaats te midden van 4000 eenvormige, liggende grafstenen van in Duitsland omgekomen dwangarbeiders en verzetsstrijders. Lopend langs al die stenen valt op dat Lebeau vrijwel de oudste is (1878); weinigen zijn geboren voor 1900.

Het is wonderlijk dat hij als anarchist de opdracht kreeg – en ook aanvaardde! - om muurschilderingen te maken voor de trouwzaal eerste klasse van het nieuwe stadhuis in Amsterdam (1925-1926) en van de Oud-Katholieke Parochiekerk in Leiden (1927-1931). Lebeau, die uitdroeg dat "hij tegen alles was", die het formeel gesloten huwelijk niet zinvol achtte en kerkelijk gezag uiteraard niet kon aanvaarden.

Hoewel heel rechtlijnig, moet hij hebben beseft – alweer Goethe – dat 'jede Konsequenz zum Teufel fuehrt'. Voor veel direct persoonlijke dingen gold dit niet: zelfs in Dachau weigerde hij vlees te eten, en met Glasfabriek Leerdam kwam het in 1925 tot een breuk omdat hij geen glazen voor alcohol wilde ontwerpen. Maar hij kon ook van standpunt veranderen: toen mijn moeder in 1932 wilde trouwen – met een ambtenaar nog wel - vond hij dat onzin en weigerde hij aanvankelijk toestemming. Maar toen hij hoorde wat de kantonrechterprocedure inhield (en 10 gulden kostte!) gaf hij lachend zijn akkoord. Een jaar later maakte Lebeau een eerste olieverfportret van mijn moeder: koel, analytisch, maar sterk gelijkend (er zijn in diezelfde periode tientallen foto's van haar gemaakt door Erwin Blumenfeld). Ondergedoken op De Stierop (Marken-Binnen, 1942) maakte hij van mijn vader een zeer zachtmoedige tekening in rood potlood.

Kijkend naar het kerkje in Leiden kunnen we niet anders dan met groot respect denken aan het kerkbestuur en de 'bouwpastoor' die deze lastige, principiële en fundamenteel andersdenkende man zijn gang hebben laten gaan: Sacco en Vanzetti in de kerk!

Mooier is voor mij echter het droevige portret van mijn oma, de vrouw die door Lebeau in 1915 werd verlaten. Rechts onderaan staat: 'Voor Autarchina Reijne-Lebeau, van haar moeder en vader, augustus 1942'. Dit portret is dermate sprekend en evocatief dat ik er geen tien seconden naar kan kijken zonder een drukkend gevoel op de keel. De wonderlijke voornaam van mijn moeder moet overigens gelezen worden als 'zelfbestuur'...

* Grafrede opgenomen in *Buiten de perken* nr. 12

MUURSCHILDINGEN

CHRIS LEBEAU IN LEIDSE KERK

Jaap Bakkum

Tijdens de VVNK-excursie aan Leiden staat een bezoek aan de Oud-katholieke kerk op het programma, waarbij met name de muurschilderingen van Chris Lebeau de aandacht vragen. Daarover nu meer.

De betrekkelijk kleine kerk is een zogenaamde zaalkerk, in 1925-1926 onder architectuur van B. Buurman gebouwd, ter vervanging van de schuilkerk aan de Hooigracht. De nieuwbouw werd tegen de villa *Hoekstee*, die pastorie werd, aangezet. Daardoor heeft slechts één van de zijmuren vensters, de andere is blind. Uitstekend geschikt dus voor een muurschildering en verzekerd van daglicht. Echter, *elk voordeel hep ze nadeel*, en dientengevolge zijn de figuren tussen de ramen bij daglicht minder goed te bekijken.

Pastoor was destijds G.A. Smit. Hij heeft zijn ervaringen met het schilderen opgeschreven. Gelukkig, want Lebeau heeft niet veel gegevens over het project nagelaten. Helaas schreef de pastoor pas in 1983/1985 en slechts op basis van herinnering; de notitie is daardoor hier en daar vaag.

Het contact met de kunstenaar kwam via de architect tot stand. Voor de opening van de kerk schilderde hij een Christusfiguur in de apsis. Door een financiële meevaller wilde het kerkbestuur meer beschildering en vroeg, tot zijn eigen verbazing, Lebeau. Deze had niets met godsdienst en stak dat niet onder stoelen of banken, hij noemde zich *religieus-anarcho-communist*. Deze levenshouding kwam ongetwijfeld voort uit zijn afkomst uit een zeer arm gezin, waarvan de vader een actieve zeer principieel en rechtlijnige anarchist/socialist was en de moeder een engel van hulp voor anderen. De pastoor kon zijn gedachten over een nieuwe maatschappelijke wereldorde echter wel waarderen en noemde hem idealistischer dan zichzelf.

De jaren '20 was de tijd van Lebeau's grote opdrachten.

Geloof met hoofden van Lenin en Ghandi

deel altaarzijde

In deze tijd was hij o.a. bezig met de inrichting van ASTA-theater in Den Haag en de schilderijen en ramen in de trouwzaal 1^e klasse van de nieuwe Amsterdamse stadhuisvleugel aan de Oude Zijds Voorburgwal.

De schilder werkte alleen en als gevolg van een en ander leverde dat, niet tot genoegen van het kerkbestuur, voor de kerk uitstel en nogal wat vertragingen op, maar in 1931 was het werk voor f. 5000,-- voltooid.

Het is bijna niet te begrijpen, maar pastoor en kerkbestuur lieten deze niet-gelovige schilder met weinig notie van de theologie, praktisch vrij in het opstellen van het decoratief programma, zowel wat de onderwerpen als de uitbeelding betreft. Slechts stond vast, dat Christus de dominerende figuur moest zijn. Dat is ook gebeurd, niet alleen centraal, in de apsis, maar ook in aantal, met nog twee grote afbeeldingen, boven de ingang en bij de preekstoel. Toen de kunstenaar zijn gedachten had gevormd, heeft hij daar wel met de pastoor over gesproken en van hem tips gekregen, maar er geen enkele schets van op papier gezet. Er bestond duidelijk een zeer groot wederzijds vertrouwen.

Als we het resultaat zien, heeft Lebeau de bijbel zeer grondig bestudeerd en daaruit onderwerpen gekozen, die hij ook vanuit *zijn* politiekmaatschappijvisie wilde uitdragen en kon vertalen naar de eigen tijd. De figuren dragen daarbij dan ook bijvoorbeeld 20^e eeuwse kleding en soms een bril. Dat was voor de parochianen wel even wennen, maar de pastoor moet dit voor zijn alledaagse zielzorg wel hebben aangesproken.

In het decoratieprogramma, waarvoor de oude schildering en het (toch lekkende) raam in de apsis moesten verdwijnen, getuigt Lebeau van een zekere Horror Vacui (afkeer van het ledige), zoals die ook gold in de 19^e eeuw, waar interieurs en musea propvol voorwerpen stonden. De gehele kerk is beschilderd; behalve waar destijds een vaste kast of bank stond, is er geen vierkante meter ongebruikt gebleven. Dat vond de pastoor ook wel een beetje vol. Als concessie heeft de kunstenaar toen in de apsis minder bijfiguren geplaatst.

De figuratie is nogal in verticalen en horizontalen gezet. Sterker dan we gewend zijn in Lebeau's werk, waarin altijd diepe sporen zijn te vinden van zijn opleiding aan de

(Vervolg op pagina 5)

(Vervolg van pagina 4)

Vahana-school. De daar op theosofische grondslag uitgedragen stilering vinden we bijvoorbeeld duidelijk terug in de Amsterdamse trouwzaal en zijn vele textielontwerpen. Als we dan zien, dat naast deze vormen, ook de gebruikte wat zware kleuren, blauw, paars, rood, oranje, geel, okergeel en groen, dicht liggen bij de vormen en de drie basiskleuren, gepropageerd door *De Stijl*, zou het dan erg gedurd zijn te veronderstellen, dat Lebeau hier in de stad, waar zij in 1917 opgericht werd, een kleine eer heeft willen betuigen aan die beweging? We zullen het helaas niet weten.

In de bekende literatuur over deze kerkschildering worden de (groepen) figuren vooral afzonderlijk beschreven. We mogen echter aannemen, dat Lebeau - o.a. met zijn ervaring als leraar - in het programma ook een totaalverhaal heeft willen vertellen. Het moet jammer genoeg veronderstellen blijven.

Het geheel van het decoratieprogramma overziende zou deze, rondgaande, de volgende les kunnen vertellen:

We dienen de oude mens af te leggen en opnieuw te beginnen (de doop). We dienen dan te luisteren naar de boodschap, die in het evangelie is opgenomen en voor ieder geldt (evangelisten). Hoedt U voor wereldse gezagsdragers, die U gebruiken voor eigen roem en baat (David). De gelovigen moeten dat doen door in de kerk te komen en verrijkt naar huis te gaan (figuratie rond de deur) om een en ander elke dag in het leven (koostrap) toe te passen, en wel met geloof in idealen, hoop op de toekomst en praktisering van de naastenliefde (grote muur). De kerk brengt deze boodschap door prediking en eredienst (priester). De priester-clerus moet nederig en dienstbaar zijn (kruisdragende Christus en zweetdoek bij preekstoel). Allen zullen wij aan het eind van ons leven als goed of kwaad worden beoordeeld (apsis).

Er zouden in de beschildering in totaal 365 figuren zijn afgebeeld, volgens Lebeau grotendeels naar koppen die hij zondags op de pier van Scheveningen zag. Dit aantal, gelijk aan de dagen van het jaar, kan geen toeval zijn. Wellicht heeft de kunstenaar aan willen geven, dat we alle dagen volgens onze idealen moeten werken (Psalm 90:12), dat we niet weten wanneer we op onze daden

worden beoordeeld (Handelingen 1:7) en ook nog een relatie willen leggen met de schildering boven de deur.

Een kenner van de Schrift zal ongetwijfeld in de voorstellingen nog meer teksten kunnen herkennen. Misschien een taak voor een groepje vorsers om dit, in samenwerking met de parochie en met een beetje steun van ons Studiefonds, uit te diepen?

Voor zover voor U interessant, de decoratie is uitgevoerd in *keimse waterglasschilderwerk*, aangebracht op mortel met een vrij ruwe structuur.

De kerk met de schilderingen is sinds 1989 een gemeentelijk monument.

Wilt U ook nog iets anders lezen, neem dan het boek uit 1987 ter hand van Mechteld de Bois, conservator van het Drents Museum en tot 2007 lid van ons bestuur. (blz. 199-203). Dit boek is wel ongeveer het standaardwerk over Chris Lebeau geworden.

Wilt U meer zien: op de website van de Oud-katholieke kerk www.okkleiden.nl zijn nog 22 foto's te zien. Nog beter, gaat U zelf eens kijken. Elke 2e zaterdagmiddag van de maand is er van 14 tot 17 uur "Open huis". U bent er van harte welkom.

(Red.: Dit artikel is een ingekorte versie waarbij o.a. de behandeling van de beeltenissen is weggelaten. Deze versie zal tijdens het VVNK-bezoek aan de kerk worden uitgereikt.)

IN MEMORIAM HANS MOULIJN

19 MAART 1938 - 4 JULI 2009

Thea Meulders

Het bestuur van de VVNK heeft mij gevraagd u te melden dat Hans Moulijn na een zwaar ziekbed is overleden op 4 juli 2009.

Ik ken Hans sinds onze HBS-tijd en heb van nabij het ontstaan van de Stichting Schone Kunsten rond 1900 meegeemaakt. Ik leerde daardoor ook zijn vader Hans sr. en diens broer Eco kennen. Zij beiden waren initiatiefnemers tot de oprichting van de SSK. Hun betrokkenheid droegen zij over toen Hans jr. en Freya Steffelaar-Moulijn hun taken voor de SSK gingen vervullen. Hans is daar een aantal jaren penningmeester geweest.

Samen met Freya Steffelaar en Joost Kits Nieuwenkamp is hij in 1998 medeoprichter geweest van de Vereniging Vrienden Nieuwe Kunst 1900 en zocht en vond medebestuurders in zijn kennissenkring. Hij heeft mij er ook heel snel bij gevraagd. Hans werd de tweede penningmeester en kweet zich zeer nauwgezet van zijn taak. Dat heb ik vaak ervaren aangezien ik bij hem de declaraties voor de vele mailings moest indienen. Als actief bestuurslid gebruikte ook hij zijn vele connecties om van de VVNK een bloeiende vereniging te maken. Dat de VVNK inmiddels bestaansrecht heeft verworven is na ruim 10 jaar wel bewezen.

Zijn vader en zijn oom kunnen trots op hem zijn!

De laatste jaren heeft hij door zijn gezondheid helaas geen evenementen meer kunnen bezoeken. In gesprekken vroeg hij echter regelmatig naar het wel en wee van de VVNK.

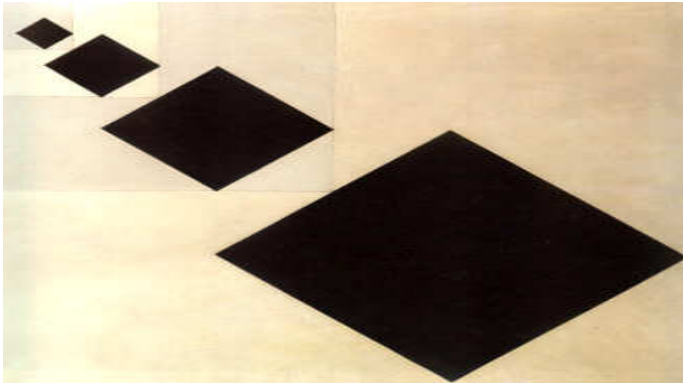
De secretaris van de VVNK, Reinier Dozy heeft namens u allen de familie een condoleance gestuurd.

BOEKAANKONDIGING

Ben Stork

VAN DOESBURG AND THE INTERNATIONAL AVANT-GARDE

Redacteuren: Doris Wintgens Hötte en Gladys Fabre, Tate Publishing, 2009.
ISBN 1 854 378 729, de prijs van het boek zal € 25 bedragen.

Theo van Doesburg, Arithmetic Composition, 1920-1930

Bij de tentoonstelling Van Doesburg and the International Avant-Garde die we op 23 oktober a.s. zullen gaan bezoeken zal een (Engelstalige) publicatie van minstens 240 pagina's met maar liefst circa 250 kleurenafbeeldingen verschijnen met teksten van de hand van een keur aan internationale coryfeeën. Thema's die in het boek zullen worden behandeld zijn:

- Doris Wintgens Hötte: Van Doesburg tackles the continent: Passion, Drive & Calculation
- Krisztina Passuth: De Stijl and the East-West Avant-Garde: Magazines & the Formation of International Networks
- Marc Dachy: 'Life is an extraordinary invention.' Doesburg the dadaïst
- Henk Engel: Theo van Doesburg & the destructor of architectural theorie
- Gladys Fabre: A universele langzame for the arts: interdisciplinarity as a practice, film as a model
- Gladys Fabre: Towards a spatio-temporality in painting
- Michael White: Theo van Doesburg: A counter-life

De illustraties zijn gerangschikt onder de volgende thema's:

- Introduction & De Stijl
- International Contacts 1920 - 1923
- Interdisciplinarity
- De Stijl and Art Concret 1923 - 1931

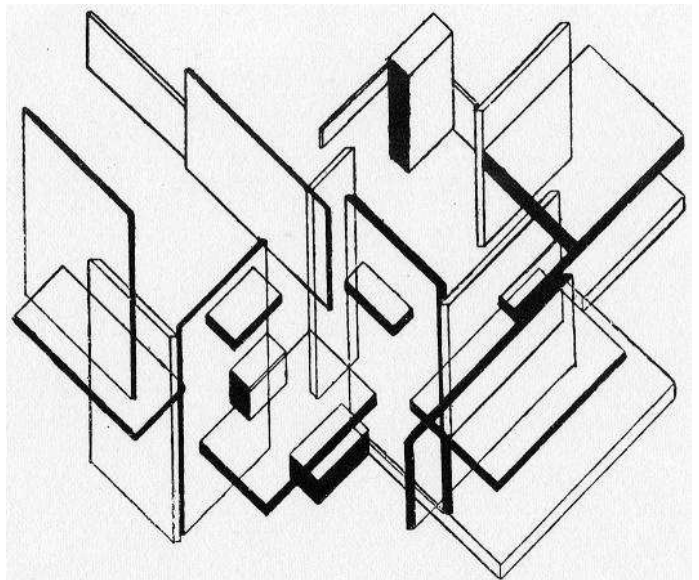
Van Doesburg was het zevende en laatste kind van de Duitse fotograaf Wilhelm Küpper en zijn vrouw Henrietta Margadant. Eigenlijk was hij een ongewenst kind, omdat zijn vader op dat moment nauwelijks in het onderhoud van zijn gezin kon voorzien. Een jaar na Emiles geboorte

Achtergrond informatie

Theo van Doesburg, pseudoniem van Christian Emil Marie Küpper

Bijnaam	Does
Geboren	Utrecht 30 augustus 1883
Overleden	Davos 7 maart 1931
Geboorteland	Nederland
Beroep(en)	architect, kunstschilder, typograaf, publicist, dichter, kunsttheoreticus
Jaren actief	1899-1931
Stijl(en)	impressionisme, expressionisme, moderne kunst, abstracte kunst, Nieuwe Beelding, dadaïsme

ging het fotoatelier van zijn vader failliet en vertrok deze naar Duitsland. In september 1884 ging het resterende gezin bij de horlogemaker Theodorus Doesburg in Amsterdam wonen. Pas nadat Wilhelm Küpper in 1892 in Lindenhöhe bij Keulen overleed, hertrouwde zijn moeder in juli 1893 met Theodorus Doesburg.

Theo van Doesburg, Architectural Analysis 1923

Op de lagere school was Emile een lastige leerling. Omdat hij niets anders wilde doen dan lezen, werd hij van school gestuurd. Middelbaar onderwijs of een vervolgoopleiding heeft hij nooit voltooid. Wel bezocht hij korte tijd de School voor Vocale en Dramatische Kunst van Cateau Esser in Amsterdam, maar het verlangen groeide om schilder en/of schrijver te worden. Zijn eerste schilderkunstige proebersels dateren van 1899 en omstreeks 1902-1903 volgde hij enkele schilderlessen van de schilder Adri

Theo van Doesburg 1927

(Vervolg op pagina 7)

(Vervolg van pagina 6)

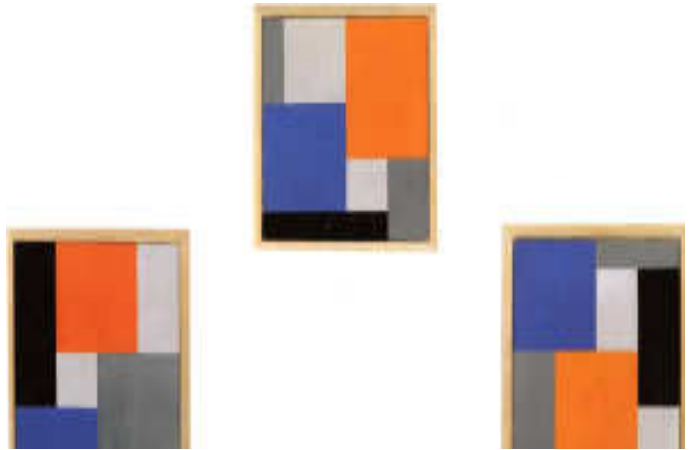
Grootens. Verder bleef hij zijn leven lang autodidact. Zijn eerste werk signeerde hij met de naam van zijn stiefvader: Theo Doesburg, waar hij in 1902 het tussenvoegsel "van" aan toevoegde.

Theo van Doesburg is vooral bekend als oprichter en redacteur van het tijdschrift De Stijl. Het eerste nummer van het tijdschrift De Stijl verscheen in oktober 1917. Van Doesburgs medestanders waren o.a. : Mondriaan, Huszar, Bart van der Leek, de Belgische schilder/beeldhouwer Georges Vantongerloo en de architecten J.J.P. Oud en Gerrit Rietveld. De Stijl zette zich in voor een nieuwe kunst in een nieuwe, betere wereld. De gelijkwaardige samenwerking tussen schilders en architecten was daarbij een belangrijk doel. Mondriaan formuleerde de kenmerken van de nieuwe schilderkunst:

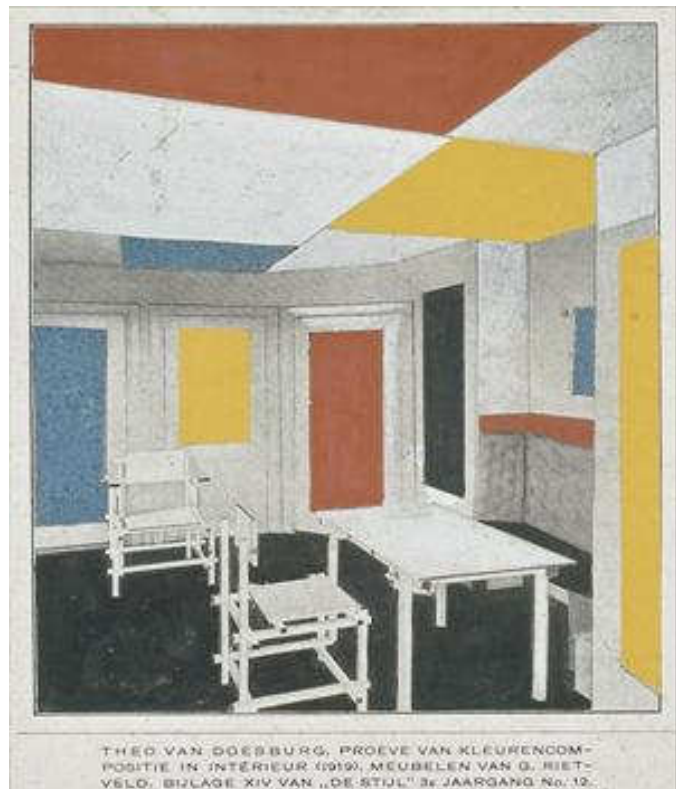
- elkaar loodrecht kruisende lijnen en primaire kleuren plus zwart, wit en grijs
- de abstrahering van een motief
- de illusie van een voor- en een achtergrond (was een punt van discussie)
- spiegeling en rotatie

Gezamenlijk onderzochten de Stijlschilders vervolgens de mogelijkheden hiervan in de praktijk.

Van Doesburg was een veelzijdig kunstenaar - schilder, vormgever, architect, typograaf - en hij schreef verhalen, gedichten en kunstbeschouwelijke artikelen. Door deze veelzijdigheid, in combinatie met zijn dynamische persoonlijkheid, fungeerde Van Doesburg als een katalysator binnen de Europese avantgarde. Hij gaf lezingen, organiseerde tentoonstellingen en zette zich, behalve voor De Stijl, in voor diverse andere tijdschriften en kunstenaarsgroepen.

Theo van Doesburg, Composition XVIII in three parts, 1920

THEO VAN DOESBURG, PROEVE VAN KLEURENCOMPOSITIE IN INTERIEUR (1919), MEUBELN VAN G. RIETVELD, BIJLAGE XIV VAN „DE STIJL“ 3e JAARGANG No. 12.

Knip en plakwerk van Ben Stork uit:

- http://nl.wikipedia.org/wiki/Theo_van_Doesburg
- http://commons.wikimedia.org/wiki/Theo_van_Doesburg?uselang=nl
- <http://www.digischool.nl/ckv1/architectuur/doesburg/doesburg1.htm>

PRINCIPIEELE MEDE-WERKERS AAN DE STIJL
Van 1917-1927-enz

	1917	Oprichter: Theo van Doesburg				1927							
1	1917-18	A. Kok	J. J. P. Oud	B. v. d. Leek	P. Mondriaan	V. Hooze	Jac. Wie	Rob. v. 't Hart	G. Vantongerloo	Sessiri Giss	Doesburg		
2	1918-19	A. Kok	J. J. P. Oud	G. Rietveld	P. Mondriaan	V. Hooze	Jac. Wie	Rob. v. 't Hart	G. Vantongerloo	Sessiri Giss	Doesburg		
3	1919-20	A. Kok	J. J. P. Oud	G. Rietveld	P. Mondriaan	V. Hooze	L. E. Hoort		G. Vantongerloo		Doesburg		
4	1920	Alfo Casati	H. Sabar	G. Rietveld	P. Mondriaan	V. Hooze	L. E. Hoort		G. Vantongerloo		Doesburg		
5	1922	Alfo Casati	H. Sabar	G. Rietveld	P. Mondriaan	V. Hooze	L. E. Hoort	L. E. Hoort	G. Vantongerloo		Doesburg		
6	1925-26-28	Alfo Casati	H. Sabar	G. Rietveld	P. Mondriaan	C. v. Eesteren	L. E. Hoort	G. Aalder	Kaiser	W. Giff	Doesburg		
7	1925-26-27	Hugo Ball	Alfo Casati	G. Rietveld	P. Mondriaan	C. v. Eesteren	L. E. Hoort	G. Aalder	Kaiser	W. Giff	Doesburg	Over Streeks	Koninkrijk België

de naam van © Sessiri Giss die de afbeelding door hun directe samenwerking ontstonden.

BOEKPRESENTATIE

Barbara Laan

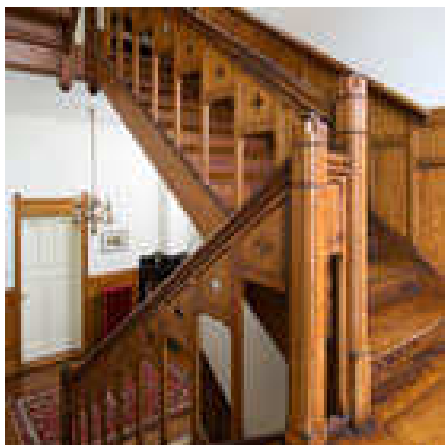
**AMSTERDAMSE INTERIEURS
Huizenportretten 1875-1945**

Barbara Laan & Alexander Westra, Sun Architecture, 2009
ISBN 978 90 8506 7337, 156 pag., rijk geïllustreerd, kleur, harde kaft, prijs € 14,95.
Het boek is te bestellen via www.sunarchitecture.nl

Verborgen achter veel voordeuren in Amsterdam Zuid zijn buitengewone interieurs te vinden. Interieurs die we waarschijnlijk nooit met eigen ogen zullen kunnen bewonderen, maar waar dit boek een uniek beeld van geeft. Dertien woonhuizen met een bijzonder verhaal of een rijke geschiedenis worden hier voor het eerst getoond.

U krijgt in deze bloemlezing niet alleen uitleg van stijlen als de neorenaissance en de Amsterdamse School, begeleid door prachtige foto's van halpartijen, keukens en

boudoirs, en details van glas in lood, vloeren en plafonds. U leest ook de verhalen van de ontwerpers, de makers en de gebruikers: van bankiers en kunstenaars, van joden en katholieken, van links-liberalen en NSB'ers, van dienstpersoneel

en de vrouwen des huizes.

Het boek is een publicatie van de stichting Historische interieurs in Amsterdam. De stichting is opgericht om een bijzonder onderzoeksproject te kunnen uitvoeren waarin het Amsterdamse woonhuisinterieur centraal staat. Het project wordt ontwikkeld en uitgevoerd door Barbara Laan, werkzaam als specialist in de interieugeschiedenis en zelfstandig ondernemer op het terrein van het cultureel erfgoed in opdracht van het Bureau Monumenten & Archeologie van Amsterdam. Doel van het project is om interieurschatten op te sporen en te onderzoeken. Dit om te laten zien hoe mooi en interessant dit aspect van het cultureel erfgoed is. Helaas moet worden geconstateerd dat interieurs nog steeds dagelijks in hun voortbestaan worden bedreigd. Wij hopen op belangstelling en waardering zodat er zorgvuldig met historische interieurs wordt omgesprongen.

Er zijn inmiddels zo'n 100 woonhuizen in Amsterdam Zuid onderzocht. Speciaal voor bewoners van historische interieurs in Amsterdam is een voorlichtingsbrochure ontwikkeld die op de website

www.historischeinterieursamsterdam.nl

kan worden gedownload. Aan het eind van 2010 zal een grotere wetenschappelijke publicatie verschijnen samen met een tentoonstelling in het Stadsarchief. Het boek Amsterdamse interieurs geeft vast een blik in de talloze vondsten die in het kader van het project zijn gedaan.

Het onderzoek bracht vele nieuwe feiten aan het licht. Zo bleek de prachtige buffetkast in het huis ontworpen door H.P. Berlage aan de Koninginneweg inderdaad van 't Binnenhuis te zijn, zoals al werd vermoed, maar hetgeen nergens uit naamplaatje of brandmerken was gebleken. De foto, de naam en het opusnummer 176 leverden het bewijs, dat Berlage het meubel zelf heeft ontworpen, ondanks dat het materiaal, mahoniehout, afwijkt van de houtsoort (Amerikaans grenen) die in het aangrenzende trappenhuis is gebruikt. Was het de opdrachtgeefster, mevrouw Hingst die het duurdere mahonie passender vond voor de uitdrukking van het karakter van de eetkamer?

Niet alleen de ontwerpers en kunstenaars waren onderwerp van onderzoek. Zeer belangrijk was het onderzoek naar de opdrachtgevers en bewoners van de verschillende panden. Daarbij werden gegevens uit het archief opgediept, maar ook allerlei persoonlijke verhalen opgetekend. Zoals het verhaal over de lotge-

(Vervolg van pagina 8)

vallen van de joodse familie Korijn. De bijzondere kamerbetimmeringen die zij in het huis lieten aanbrengen zijn tijdens en vlak na de oorlog ook het decor geweest van het leven van een schimmige handelaar genaamd Tauszky, die op ongelofelijke wijze heeft weten te profiteren van de oorlogsomstandigheden.

Al met al is het boek een waardevol document geworden, waarin het wonen in Amsterdam Zuid middels portretten van enkele afzonderlijke woonhuizen op schilderachtige wijze wordt beschreven. De fraaie kleurenfoto's zijn in sommige gevallen inmiddels het enige dat is overgebleven van de prachtige interieurafwerkingen.

TENTOONSTELLINGS-AGENDA PER SEPTEMBER 2009

Een overzicht van lopende en verwachte tentoonstellingen en veilingen die onze leden kunnen interesseren. Samenstelling: Ina van Gent.

Alkmaar – Stedelijk Museum
072-5489789 / www.stedelijkmuseumalkmaar.nl

Huwelijk of Kunst? Het onbekende werk van Alida Pott (1888-1931) en Pau Wijnberg (1889-1930)
t/m 12-10-09

Amsterdam - Van Gogh Museum
020-5705200 / www.vangoghmuseum.nl

Van Goghs brieven. De kunstenaar aan het woord.
09-10-09 t/m 03-01-10

Alfred Stevens
t/m 24-01-10

Amsterdam – Joods Historisch Museum
020-5310310 – www.jhm.nl

De verborgen meester, Meijer de Haan
13-10-09 t/m 24-01-10

Assen - Drents Museum
0592-377773 / www.drentsmuseum.nl

Art Nouveau en Art Deco uit België
06-10-09 t/m 24-01-10

Domburg – Marie Tak van Poortvlietmuseum
0118-584618 / www.marietakvanpoortvlietmuseum.nl

Een tere stilte en een sterk geluid. Domburgse dames en Veerse Joffers 1875-1985.
t/m 08-11-09

's-Gravenhage - Gemeentemuseum
070-3381111 / www.gemeentemuseum.nl

Cezanne – Picasso – Mondriaan
17-10-09 t/m 24-01-10

Vlaho Bukovac, Kosmopoliet uit Kroatië.
28-09-09 t/m 10-09-10

Vervolg op pag 10

Antwoordstrook - zie achterzijde - **uiterlijk 7 oktober** opsturen naar:

Thea de Hllster
Sportlaan 142
1442 EG Purmerend

Vervolg van pag 9

Haarlem – Teylers museum 023-5160960 / www.teylersmuseum.nl en www.anton-mauve.nl	Mauve t/m 17-01-10
Laren - Singer Museum 035 - 5393939 / www.singerlaren.nl en www.anton-mauve.nl	Mauve t/m 17-01-10 Couleur Locale. Kunstcollecties van de BEL-gemeenten t/m 06-12-09
Rotterdam – Kunsthal 010-4400300 / www.kunsthal.nl	De wijde Blik. De Haagse School en het moderne Nederlandse landschap t/m 06-12-09
Steenwijk - Instituut Collectie Hildo Krop www.hildokrop.nl	Het keramische oeuvre van Hildo Krop t/m 31-12-09
Veere – Museum De Schotse Huizen 0118-501744 / www.schotsehuizen.nl	Een tere stilte en een sterk geluid. Domburgse dames en Veerse joffers 1875-1985. t/m 01-11-09

Onderstaande antwoordstrook **vóór 8 oktober** opsturen naar:
Thea de Hilster, Sportlaan 142, 1442 EG Purmerend
(Tel.: 0299-432522, voor inlichtingen, a.u.b. niet voor opgave).

Zie voor werkzaamheden aan weg of spoor:
0800 8002 / www.vananaarbeter.nl
0900 9292 / www.ns.nl

Ondergetekende meldt zich aan voor deelname aan het evenement **Leiden op vrijdag 23 oktober 2009**

Naam

Straat/huisnr

Postcode Woonplaats.....

E-mailadres@.....

telefoonnr

Aantal VVNK-leden à € 25,00 =	€
Aantal Introducés à € 28,00 =	€
Aantal jongeren t/m 26 jr à € 12,50 =	€
	Totaal	€

Veld voor Evenementencommissie
Binnengekomen
Verwerkt